

Mera ekologiskt!

Regeringens program för utveckling av ekobranschen
och målen för utvecklingen fram till år 2020

MERA EKOLOGISKT!

Regeringens program för utveckling av ekobranschen och målen för utvecklingen fram till år 2020

Statsrådets principbeslut 16.5.2013

Utgivare: Jord- och skogsbruksministeriet

Layout: Kirsti Pohjapelto

Bilder: Soili Jussila, European commission, Kotimaiset kasvikset ry, JSM/bildarkiv

Tryckeri: Juvenes Print, 2014

ISBN 978-952-453-845-9 (Tryckt)

ISBN 978-952-453-846-6 (Nätutgåva)

Förord

Mera ekologiskt!

Mat står i fokus inom jordbrukspolitiken i regeringsprogrammet för statsminister Katainens regering. Enligt programmet är vårt strategiska mål att få andelen ekologisk och närproducerad mat att öka kraftigt. Vi lovade också ta fram ett program för utveckling av den ekologiska branschen. Det programmet har du nu framför dig.

Programmets mål är att få den ekologiska produktionen att växa, göra sortimentet av inhemska ekologiska produkter bredare och förbättra tillgången på ekologisk mat i detaljaffärer och storkök. Målet är att den ekologiska åkerarealen upptar 20 procent av Finlands odlingsareal före år 2020.

Hela statsrådet står bakom detta program. Arbetet styrs av en styrgrupp med företrädare för sju ministerier. Programmet innehåller alla administrativa åtgärder kring ekologisk produktion som bidrar till produktionen.

Det återstår fortfarande mycket att göra såväl hos oss i förvaltningen som på den privata sidan. I sista hand är det privata producenter och konsumenter som beslutar hur omfattande den ekologiska produktionen blir. Samarbetet inom branschen har blivit bättre under programarbetet. Ekologisk produktion har en stark uppåtgående trend och tillsammans kommer vi att uppnå målen.

3

Mars 2014

Jari Koskinen
jord- och skogsbruksminister

Bakgrund

I regeringsprogrammet från juni 2011 lyfte regeringen som strategiskt mål för den finska jordbrukspolitiken fram en stark tillväxt i andelen närproducerad och ekologiskt producerad mat. Regeringen har åtagit sig att genomföra ett utvecklingsprogram för ekobranschen. Med stöd av programmet ska den ekologiska produktionen ökas och göras mångsidigare så att den motsvarar efterfrågan. Samtidigt ska hela den ekologiska livsmedelskedjan utvecklas.

När det gäller utvecklingsarbetet betonar regeringen särskilt den ekologiska husdjursproduktionens attraktionskraft. De ekologiska livsmedlens andel i den offentliga upphandlingen ska ökas genom att småföretagarnas och närmätproducenternas deltagande i konkurrensutsättning inom den offentliga upphandlingen höjas. Det här ska ske bland annat genom att upphandlingskompeten-

sen höjs och kvalitetskriterierna ges större tyngd. Målet är att effektivisera förädlingen, marknadsföringen och exporten av ekologiska livsmedelsprodukter. Förutsättningar för småskalig förädling och försäljning av livsmedel ska förbättras.

Sommaren 2012 tillsatte jord- och skogsbruksministeriet en styrgrupp bestående av representanter för sju ministerier. Gruppens uppgift är att ange riktlinjer för innehållet i regeringens utvecklingsprogram för ekobranschen och närproduktion av livsmedel. Den sköter också det samarbete mellan förvaltningsområdena som behövs för att genomföra programmen, avtalar om hur programmen ska behandlas politiskt och följer upp och bidrar till att genomföra programmen. I gruppen är jord- och skogsbruks-, utrikes-, miljö-, finans-, arbets- och närings-, undervisnings- och kultur- samt social- och hälsovårdsministeriet representerat.

2

Varför ekologiskt?

Ekologisk produktion belastar i princip vattnen och luften mindre än den konventionella jordbruksproduktionen. Även naturens mångfald är rikare eftersom näringsämnena tillvaratas noggrannare och återförs till det naturliga kretsloppet och eftersom kemiska gödselmedel eller växtskyddsmedel inte är tillåtna. Ekologisk produktion bidrar till kretsloppet av säkra organiska gödselmedel och ökar växt- och djurarternas biologiska mångfald. Till den ekologiska produktionens principer hör också en balans mellan åkerodlingen och husdjursproduktionen samt mångsidiga växtföljder.

Ekologisk husdjursproduktion ger djuren till vissa delar rymligare och mer arttypiska förhållanden än den konventionella uppfödningen. Djuren får bete sig på sitt arttypiska sätt och får också så bra förhållanden som möjligt till växelverkan med djur av samma art. En av anledningarna till stödet för övergången till ekologisk produktion och en fortsatt produktion är också att den ekologiska produktionen ska öka och motsvara efterfrågan.

Konsumenterna sätter värde på ekologisk matproduktion och särskilt det att syntetiska växtskyddsmedel inte används. Urvalet av livsmedelstillsatser som är tillåtna i ekologiska livsmedel är begränsat.

Den ekologiska produktionen är noggrant reglerad och definierad i EU-lagstiftningen (rådets förordning (EG) nr 834/2007) och i internationella avtal. Tillsyn över produktionen utövas genom att alla jordbruks- och produktionsanläggningar besöks minst en gång per år. Ekomärkta livsmedel är en garanti till konsumenten om att produktionen är kontrollerad.

EU:s ekomärke

Den växande efterfrågan på ekologiskt producerad mat erbjuder nya möjligheter till affärsverksamhet för jordbrukarna och andra aktörer inom livsmedelssektorn, särskilt för småföretagare som förädlar och säljer ekologiskt producerade råvaror. Ekologisk produktion är ett sätt att förbättra konkurrenskraften. Konsumenterna uppskattar korta leveranskedjor, men i detaljhandeln består ca 40 % av det ekologiska sortimentet av importerade produkter. Konsumenterna önskar ett större utbud av inhemska ekolivsmedel.

3

Nuläget och utvecklingsbehoven inom den ekologiska livsmedelskedjan

Den ekologiskt odlade åkerarealen har vuxit kontinuerligt sedan år 2008. Ett rekordstort antal gårdar har under 2012 anslutit sig till ekotillsynen. Antalet husdjursgårdar som anslöt sig var lika stort som under de tre föregående åren sammanlagt. Målet för programperioden 2007–2013, det vill säga 200 000 hektar ekologiskt odlad jordbruksmark, uppfylldes nästan helt redan före programperiodens slut för arealen ekologiskt odlad mark var ca 198 000 hektar år 2012 (nästan 9 % av den totala åkerarealen). De ekologiska gårdarna har en genomsnittlig areal på ca 46 hektar, vilket är lite över medelarealen för de finska gårdsbruksenheterna. År 2012 uppgick antalet gårdsbruksenheter med ekologisk husdjursproduktion till 759. Merparten av dessa var nöt-, får- eller hönsgårdar. Det ökade antalet ekologiska husdjursproduktionsgårdar stärker åkerodlingens och husdjursproduktionens samband och garanterar att ekologiskt producerade foder utnyttjas inom den ekologiska husdjursproduktionen.

Den åkerareal som redan brukas ekologiskt och de gårdar där produktionen är ekologisk har kapacitet att producera betydligt mera ekologisk råvara än för närvarande. I dag används en del av de råvaror som produceras enligt bestämmelserna för ekologisk produktion som konventionellt producerade. Skörden från de ekologiska åkrarna når bara delvis marknaden för ekologiska produkter. I Finland finns ett betydande antal husdjursgårdar vars åkrar brukas ekologiskt men vars animaliska produkter säljs som konventionellt producerade. Det är viktigt att utveckla marknadskanalerna på

det sättet att en så stor andel som möjligt av ekologiskt odlade produkter når marknaden. Samtidigt bidrar den växande marknaden och etableringen av nya förädlare av ekologiska livsmedel till att produkter från ekoproducenter, om de så vill, går till råvaruförädlare. I dag kan till exempel mjölkko-gårdarna i Östra och Norra Finland inte ansluta sig till mejeriernas ekoavtal.

När den ekologiska husdjursproduktionen växer, blir det allt viktigare med en tillräcklig tillgång till proteinfoder. Särskilt viktigt är det att öka odlingen av bondbönor och ärter. Enligt arbetsgruppen för foderstrategi (JSM 2010:9) var den finska självförsörjningsgraden på proteinfoder producerat av odlade grödor 15 %, medan självförsörjningsgraden på foder från oljepressning (kross och foderkakor) var 40 %. Till de centrala åtgärder som arbetsgruppen föreslog hörde att öka odlingsarealen för proteingrödor och att utreda möjligheten att odla nya proteingrödor som lämpar sig för ekologisk och konventionell odling. När stödpolitiken i Finland och EU reformeras ska man enligt arbetsgruppen se till att det även i fortsättningen finns tillräckliga incitament för jordbrukarna. Målet i den nationella livsmedelsstrategin är att höja självförsörjningsgraden på foderprotein från 10 till 50 procent. Enligt Tikes statistik över de ekologiska skördarna växte odlingsarealen för blandgrödor bestående av proteingröda och spannmål år 2012, medan odlingsarealerna för bondbönor och ärter förblev i stort sett oförändrade.

Genom att utveckla ekobranschen bjuder man konsumenten på ett alternativ till konventionellt producerade livsmedel. När det gäller livsmedels-säkerheten har ekolivsmedlen vissa starka sidor, bland annat små risker för att det finns rester av växtskyddsmedel (Kasvinsuojeluaineiden jäämä-valvonta Suomessa – 2010, Eviran julkaisuja 05/2012) och en säkrad spårbarhet av produkterna. Det finns dock livsmedelssäkerhetsaspekter som är bra att identifiera och vara beredd för. För ekologisk husdjursproduktion gäller till exempel krav på obligatorisk rastning och fjäderfäns kontakter till vilda djur kan öka. Inom ekologisk produktion av fjäderfä är risken för kampylobakterien således större för bakterien trivs i utomhusmiljö.

I ekoreglerna ingår inte några särskilda krav på eller anvisningar för skydd mot sjukdomar eller förebyggande åtgärder för bekämpning av sjukdomarna, dvs. bland annat åtgärder vid import av djur och djurfoder, anvisningar för djur- och persontrafik samt veterinärens regelbundna dokumenterade hälsovårdsbesök.

Det ska ses till att de ekohusdjursgårdar som inte hör till de frivilliga nationella hälsovårdssystemen

för djur eller som inte genom slakteriet, mejeriet eller äggpackeriet har åtagit sig att följa ETT ry:s anvisningar för handlingssätt, får tillräcklig information om sjukdomsrisker och förebyggande åtgärder som också måste gå att dokumentera.

Ekologiska livsmedel tillverkas av lite under 600 företag. Antalet har under de senaste åren vuxit med ca 10 procent per år. I jämförelse med de andra EU-länderna finns det bland de finländska tillverkarna av ekologiska livsmedel exceptionellt många som förädlar kvarnprodukter. Däremot är producenterna av drycker, oljeprodukter och andra fettprodukter samt långt förädlade livsmedel klart lägre än i andra EU-länder. Ett av problemen när det gäller förädlingen och marknadsföringen är att marknaden är liten och avstånden stora. Å ena sidan får partiaffärerna och livsmedelsförädlarna inte tillräckligt med ekologisk råvara. Å andra sidan hittar enskilda lantbruksproducenter inte lämpliga kanaler för att sälja sina produkter.

Ett annat problem är den svaga kunskapen om livsmedelslagstiftningen bland småföretag. I små företag har man inte tid eller tillräcklig kompetens för att sätta sig in i alla bestämmelser och

föreskrifter. Även kunskapen om upphandlingslagstiftningen är svag. Den här bristen gäller även offentliga storkök. Företagen måste få tillgång till praktisk rådgivning såväl om kraven i livsmedelslagstiftningen som om tillämpningen av upphandlingsbestämmelserna.

De ekologiska produkternas andel av livsmedelsförsäljningen i detaljhandeln var år 2012 ca 1,6 %. I Danmark är de ekologiska produkternas andel av livsmedelsförsäljningen över 8 %. År 2009 köpte danskarna ekologiska produkter för 139 euro per person, svenskarna för 75 euro, norrmännen för 24 euro och finländarna för 14 euro. Hos oss har tillväxten begränsats av splittringen inom eko-branschen, de outvecklade uppsamlings- och distributionskanalerna och de långa avstånden. De oförutsägbara variationerna i efterfrågan medför toppar som den inhemska produktionen inte kan tillfredsställa. De små produktströmmarna lämpar sig inte för stora produktionsanläggningar. Företagen kan inte basera produktionen på en liten marknads behov om det inte finns exportutsikter. Dessa problem avhjälpas delvis när den ekologiska produktionens volym växer.

De ekologiska produkternas andel av de råvaror (uttryckt i kg) som storköken använder är cirka fem procent. Mest ekologiska råvaror använder daghemmen (10 %) och minst åldringsvården (2 %). Antalet storkök som använder ekologiska produkter aktivt och regelbundet växer kraftigt. Ekologiska produkter används varje vecka av nästan en femtedel av storköken. Användningen av ekologiska produkter i offentliga storkök bromsas av såväl priset som den begränsade tillgången. Även stora inköpsmängder, för små förpackningar och en låg förädlingsgrad motverkar en ökad användning av ekologiska produkter. Det samma gäller den begränsade tillgången på sådana ekologiska produkter som står i samklang med näringsrekommendationerna, till exempel saltfattiga och fiberrika bröd. Den kontinuerliga leveranssäkerheten för ekologiska produkter blir bättre när produktionen höjs. Det är viktigt att skriva in ekologiska mål i kommunens eller bespisningstjänstens strategi tillsammans med näringsmålen. På detta sätt visar de kommunala beslutfattarna sitt engagemang för att öka användningen av ekologiska livsmedel. Mellan odlarna och tillverkarna av

ekologiska livsmedel skulle det behövas företag som förbehandlar råvarorna. Exempel på dessa är grönsaksskalerier. Produkterna måste samlas upp bland odlarna, tvättas, skalas, mosas, kokas, förpackas eller djupfrysas innan de är användbara för livsmedelsproducenterna och grossisterna. En förädling av denna typ ger också jordbrukare en möjlighet att diversifiera gårdsbruksverksamheten.

För att konsumenternas önskemål i fråga om de ekologiska livsmedlen ska kunna uppfyllas, bör produktionsstrukturen, urvalet och tillgången förbättras. Särskilt husdjurs- och trädgårdsproduktionen måste höjas för att den växande efterfrågan bland konsumenterna ska kunna tillfredsställas. Enligt olika utredningar önskar de flesta konsumenterna av ekologiska produkter uttryckligen inhemska ekologiska livsmedel. Många vill även köpa sina ekologiska livsmedel någon annanstans än i en stormarknad. Även om kunderna tilltalas av korta leveranskedjor, säljs största delen av livsmedlen – också de ekologiska – i detaljhandeln. Att utveckla nya marknadsföringskanaler är viktigt. Dessa kan vara gårdstorg, gårdsbutiker, tillfälliga marknadsplatser, försäljning i samband med olika evenemang, matcirklar eller webbutiker. Lagstiftningen ska utvecklas och de faktorer som bromsar och hindrar förädlingen och marknadsföringen ska motverkas. Konsumenterna känner ännu inte ordentligt till EU:s obligatoriska ekomärke. Betydelsen av ekobegreppet måste också göras tydligare för konsumenterna.

4

Mål och åtgärder för utveckling av ekobranschen fram till 2020

Genom detta program och alla förvaltningsområdenas samarbete vill regeringen bidra till en stark höjning av andelen ekolivsmedel. Livsmedelssektorn är ett tillväxtområde vars konkurrenskraft och samarbete man vill stärka. Regeringen har åtagit sig att genomföra programmet för utveckling av ekobranschen som förvaltningen kan använda för att hjälpa aktörerna inom den ekologiska livsmedelskedjan att öka andelen ekolivsmedel på ett betydande sätt jämfört med i dag. Vissa utvecklingsåtgärder är gemensamma med närmatsprogrammet. Förvaltningen ger verktyg, men de olika aktörerna inom ekobranschen producerar maten och levererar den till bords via detaljhandlen och storköken. Målet är att öka den ekologiska produktionen, diversifiera utbudet av ekolivsmedel och underlätta tillgången till ekolivsmedel via olika försäljningskanaler och storkök.

Att genomföra programmet för ekobranschen och närmatsprogrammet ligger bland regeringens spetsprojekt. Programmen genomförs enligt de statsfinansiella rambesluten och anslagen i statsbudgeterna genom att allokera de tillgängliga resurserna. En ny insats är ett separat 1,58 miljoner euro stort anslag 2012–2015 för att planera och genomföra programmen.

Den ekologiska produktionen ska ökas

Den ekologiska produktionen får en allt mera framträdande roll under EU:s nya programperiod 2014–2020. Den är fri från kravet på miljöanpassning inom systemet för de direkta hektarbase-
rade stöden. De jordbrukarstöd som riktar sig till den ekologiska produktionen har en central ställning när det ekologiska åkerbruket och den ekologiska husdjursproduktionen ska höjas. I det nya utvecklingsprogrammet för landsbygden i Fastlandsfinland ingår ett eget system för stöd till den ekologiska produktionen (såväl växtodling som husdjursproduktion), vilket är separat från miljöstödet. Stöd villkoren för grönsaksodling på friland förbättras särskilt för att efterfrågan på ekologiska grönsaker bättre ska kunna tillfredsställas. Stöd villkoren ska utvecklas i riktning som styr produktionen till ekomarknaden. När den ekologiska produktionen växer ska tillräckliga medel för ekostödet säkerställas inom ramen för de tillgängliga resurserna.

Efterfrågan på ekologiskt producerade husdjursprodukter är större än utbudet. Dessutom är produktionen ensidig. Störst är antalet nötgårdar. Bland de ekologiska husdjursgårdarna är antalet ekologiska får- och getgårdar relativt sett störst. År 2009 var 18 % av alla får- och getgårdar ekologiska. Däremot kan de ekologiska gris- och höns-
husen räknas i tiotal. Utöver det låga antalet ekologiska husdjursgårdar är det ett problem att bara en del av de gårdar som har ekologisk produktion bedri-

ver ekologisk djurhållning. Då säljer man husdjursprodukterna som konventionella. När det gäller att bidra till ekologisk produktion, är det viktigt att man diversifierar och ökar den ekologiska husdjursproduktionen.

Syftet med de investeringsstöd för jordbruket som finansieras nationellt och ingår i programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland 2014–2020 är att förbättra lantbrukets verksamhetsförutsättningar och konkurrenskraft. Effekterna av och villkoren för investeringsstödet till gårdsbruksenheter enligt utvecklingsprogrammet ska utvecklas så att de bättre än nu beaktar behoven inom den ekologiska husdjursproduktionen, såsom kraven på utrymme och byggande av rastgårdar, för att produktionen ska öka märkbart. Samarbetet mellan växtodlings- och husdjursgårdar förbättras för att effektivisera kretsloppet av näringsämnen. Stöd ska beviljas för byggande av gödselstäder så att växtodlingsgårdar ska ha det lättare än i dag att ta emot och förvara stallgödsel. Samverkan kring utlämning av stallgödsel utvecklas och investeringsstödet ska också börja gälla för byggande av gödselstäder på distans på såväl husdjurs- som växtodlingsgårdar.

I samband med totalreformen av miljöskyddslagen ska miljöministeriet se över miljötillståndprocessen för djurstall. Målet är att utveckla tillståndprocessen och göra behandlingen av tillstånden snabbare.

När den ekologiska produktionen av husdjur blir vanligare, behövs det allt mer ekologiskt foderprotein. Det måste vara möjligt att odla mer oljeväxter, ärt, bondböna och vicker för att en allt större del av foderproteinet ska komma från Finland. Det minskar också marknadsrisker och de mikrobiologiska riskerna kring importfoder.

Genom EU:s bestämmelser för ekologisk produktion, genom information och genom klara tillsynsprocesser har skapats en enhetlig europeisk standard. Samtidigt ser man till att de ekoprodukter som säljs till konsumenterna är äkta och att producenterna får jämlika konkurrensvillkor. Finland medverkar fortsatt aktivt i att utveckla EU-lagstiftningen bland annat kring produktionsreglerna

och märkningen så att de motsvarar nationella behov och förhållanden.

EU-kommissionen arbetar med en total reform av regelverket för ekologisk produktion. En konsekvensbedömning och ett brett samråd slutförs sommaren 2013. Kommissionen har för avsikt att överlämna rådet och parlamentet ett lagstiftningsförslag i början av år 2014. Syftet med reformen är att skapa ett enklare regelverk utan att äventyra den nuvarande standarden. Förslaget kan ha betydande konsekvenser bland annat för hur tillsynen ordnas.

Den nationella lag för ekologisk produktion som är under arbete avses träda i kraft senast den 1 januari 2015. Lagen sätter i kraft den motsvarande EU-lagstiftningen. För närvarande verkställs EU-lagstiftningen med stöd av lagen om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik (1100/1994).

I och med att antalet jordbrukare som producerar ekologiskt ökar, ökar också behovet att säkra tillsynsresurserna och en ändamålsenlig arbetsfördelning. När ekomarknaden växer, ökar också de eventuella riskerna för missbruk. Kommunernas resurser att kontrollera marknaden är obefintliga. Evira har inte heller tillräckliga resurser för att förbättra marknadskontrollen av ekologiska produkter och öka konsumentinformationen. Tillräckliga resurser är en förutsättning för att bevara konsumenternas förtroende.

Det statliga stödet för ekorådgivning inom landsbygdsnäringsrådgivningen har stigit till ungefär 0,5 miljoner euro per år. Ekogårdsgivningen har upptagit en allt större andel av den totala finansieringen eftersom man har varit tvungen att sänka anslagen för alla andra typer av rådgivning. Genom att rikta det statliga stödet och förbättra stödets effektivitet vill man bland annat få till stånd sådana strukturella reformer i organiseringen av rådgivningen som gör att de rådgivande organisationerna kan fullgöra sitt uppdrag bättre och effektivare. Det här skapar också bättre möjligheter att förädla och tillämpa forskningsresultaten inom rådgivningen. Under finansieringsperioden 2014–2020 ska rådgivningstjänsterna för gårdsbruksenheter och företag finansieras också inom

ramen för programmet för utveckling av landsbygden. Under den kommande programperioden ska medlemsländerna bygga upp ett system som ger jordbrukare råd i frågor som gäller bland annat hur öka miljövänlig jordbrukshävd och naturens biologiska mångfald. Det här ger goda möjligheter att öka rådgivningen i ekologiska frågor.

I yrkesutbildningen för jordbruksbranschen har behovet att utveckla kompetensen inom den ekologiska produktionen beaktats bland annat i examensgrunderna för grundexamina inom lantbruksbranschen. Det är viktigt att sporra utbildningsanordnarna att, som en del av yrkesutbildningen för lantbruksbranschen och inom ramen för de möjligheter till valfrihet som examensgrunderna medger, erbjuda studerandena sådant kunskapsinnehåll som är till nytta inom ekologisk produktion. Ett ökat utbud av kurser i ekologisk produktion säkerställer uppnåendet av programmets mål. Man garanterar att mångsidig utbildning i primärproduktion finns tillgänglig i hela landet, i synnerhet när det gäller ekologisk husdjursproduktion och trädgårdsodling.

Jord- och skogsbruksministeriet stödjer ekoforskningen i anslutning till övrig forskning. Finansieringen av ekoforskningen har ordnats främst genom det internationella nätverket ERA-Net. Via detta erbjuder jord- och skogsbruksministeriet fortfarande forskarna en möjlighet att gå med i internationella nätverk. Finska forskningsgrupper får därigenom delta i internationella forskningsprojekt inom ekobranschen.

Samtidigt bidrar man till att vi i Finland kan snabbare ta del av och tillämpa internationella forskningsresultat. Att skapa ett separat forskningsprojekt för ekologisk produktion kräver finansiering från flera olika källor.

Jord- och skogsbruksministeriet ska också i fortsättningen ha ekoforskningen på agendan när man planerar kommande program som finansieras med statsrådets strategiskt inriktade forskningsmedel. För nästa EU-programperiod har planerats nya instrument som hjälper att omsätta forskningsresultat i praktiken: EIP (European Innovation Partnership) har målet att sammanföra olika intressentgrupper (forskare, rådgivare, jordbru-

kare osv.). För detta arbete reserveras medel både i programmet för utveckling av landsbygden och forskningsprogrammet Horizon2020.

■ **Mål:**

År 2020 brukas 20 % av den odlade åkerarealen ekologiskt. Det här betyder att arealen ökar med minst 10 % om året. För att säkra att tillgången på ekologiskt producerad mat ska svara på såväl detaljhandels som storkökens efterfrågan, ska vi öka den ekologiska produktionen. Det behövs i synnerhet mera husdjurs- och trädgårdsprodukter på marknaden.

■ **Åtgärder:**

För att stärka den goda tillväxttenden inom den ekologiska produktionen ska det avsättas nödvändiga anslag för förbindelserna om ekologisk produktion.

Finland påverkar EU-lagstiftningen så att våra nationella behov beaktas i produktionsreglerna och särskilt när det gäller att ordna tillsynen.

Husdjursgårdarna ges hjälp med att gå över till ekologisk produktion genom att man utvecklar villkoren för investeringsstöd.

Självförsörjningsgraden för ekologiskt proteinfoder höjs så att den motsvarar behoven inom den växande husdjursproduktionen med hjälp av de medel som forskning, rådgivning, växtförädling och EU:s gemensamma jordbrukspolitik ger.

Utbudet av inhemska ekologiskt producerade livsmedel ska bli mångsidigare

Inför EU:s nästa finansieringsperiod 2014–2020 bereds ett nytt program för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland. När det gäller regionala och nationella utvecklingsprojekt spelar den ekologiska produktionen en viktig roll. För att man ska kunna dra bättre nytta av de regionala projekten, måste utvecklingsresultaten vara lätt och allmänt tillgängliga. Under den nya programperioden görs det också möjligt att genomföra landsomfattande koordinationsprojekt som också bidrar till det regionala utvecklingsarbetet.

Ekomarknaden är liten och producenterna geografiskt spridda, varför uppsamlingen och distri-

butionen av ekologiska produkter kräver mycket utveckling. Det nya programmet för utveckling av Fastlandsfinland uppmanar små företag att bilda nätverk mellan del- och underleverantörer eller att på något annat intensivare sätt samarbeta med varandra. Då är det möjligt för små starkt produktionskoncentrerade företag att hantera lagstiftningen och de övriga bestämmelserna med hjälp av nätverkets kompetens. Ett mångsidigare utbud av ekologiskt producerade produkter skulle stärka den finska livsmedelsbranschens konkurrenskraft. Av de livsmedelsproducenter som omfattas av ekotillsynen producerar de flesta spannmåls- och bageriprodukter. Tillväxtmöjligheterna på marknaden är likväl bäst när det gäller frukt och grönsaker, färskt kött och köttprodukter. När det gäller kvarnprodukter ska dessutom produktrecepten utvecklas så att de bättre svarar mot näringsrekommendationerna. Utbudet av ekologiska råvaror samt förpackningsstorlekarna motsvarar inte storkökens behov. Det behövs samarbete mellan företagen för att små ekologiskt producerade och på det sättet förädlade produktpartier att storköken kan använda dem, när marknaden. Samarbetet garanterar att produkter finns på marknaden året runt. Det nya landsbygdsutvecklingsprogrammet skapar verktyg för utveckling av förbehandlingsenheter som tjänar i synnerhet storkök.

Allt fler konsumenter vill att maten de köper ska passera via få mellanhänder. Därför måste nya marknadsföringskanaler utvecklas. Distributionscentra kunde kombinera leveranser av små och stora partier.

Det är svårt för små företag att komma ut på marknaden. Den nya konkurrenslagstiftningen kommer att ge allt bättre möjligheter att nå ett jämlikare konkurrensläge.

Företagen i ekobranschen behöver hjälp med att bestämma näringsinnehållet i sina produkter. Fineli är en databank som upprätthålls av Institutet för hälsa och välfärd (THL). I databanken finns information om näringsammansättningen i finska livsmedel och i livsmedel som används allmänt i Finland. Småföretagen använder denna information i sina produkter eftersom de inte har möjlighet att utreda näringsammansättningen i sina produkter genom laboratorieanalyser. I och med

kraven i konsumentinformationsförordningen är databasen av allt större betydelse. Det är därför viktigt att vi ser till att databanken upprätthålls. Banken borde kompletteras med uppdaterad information särskilt om de näringsfaktorer där ekologiskt producerade produkter avviker från konventionellt producerade (inkl. vitamin D och selen).

Små företagen har en betydande andel i att tillverka ekologiska livsmedel. Livsmedelslagen ändrades den 1 september 2011, vilket innebar förbättringar för små företagen och primärproducenterna. I fråga om animaliska livsmedel, särskilt kött, sätter EU-lagstiftningen gränser för den nationella flexibiliteten. Behovet av rådgivning om livsmedelslagstiftningen bland små företag är stort. Det är nödvändigt att sammanställa praktiska anvisningar och exempel på god praxis i olika branscher, produktgrupper eller enskilda företag. Utbildningen måste bli systematisk och fortlöpande.

Statistikföring över ekologisk produktion och produktion av annan information är splittrad och sker än så länge i en tämligen liten skala. TIKE producerar statistik över volymen av ekoproduktion. Informationen går till Eurostat som publicerar statistik på EU-nivå. Eviras tillsyn ger information bland annat om antalet aktörer inom ekobranschen (gårdsbruksenheter, livsmedelsföretagare, foderföretagare och fröpackerier) samt om gårdar som bedriver eller ska övergå till ekologisk produktion. Den tillgängliga informationen gäller olika produkters totalskördar samt ekologiska spannmålsskördar och användningen av dessa skördar på gårdar samt kvantiteten mjölk och ägg mejerier och äggpackerier har mottagit. Däremot när det rör sig om ekologisk husdjursproduktion vet man endast djurantalet. Det finns inte nästan någon information om de strömmar av ekologiska jordbruksråvaror som går till förädling. En del av de ekologiskt producerade råvarorna når inte marknaden som ekologiska produkter. Dessa strömmar av råvaror som inte utnyttjas som ekologiska har inte kunnat klarläggas eftersom den officiella jordbruksstatistiken bara omfattar statistik över produktionen. Likaså saknar vi uppgifter om konsumtion och import eller export av olika livsmedel. Produktion av information ska förbättras för att vi ska kunna hålla en balans mellan produktionen och efterfrågan och svara på förändringarna i ef-

terfrågan. Att det finns tillförlitlig information tillgänglig är också en av utgångspunkterna för en riskbaserad övervakning. Forskningsinstitutet för jordbruk och livsmedelsekonomi (MTT) har fört separat statistik över ekogårdar sedan år 1994. På webbplatsen Taloustohtori finns statistik över de tio senaste åren.

Lantbrukets producentorganisation är en samslutning som producenterna har inrättat. Samslutningens främsta syfte är att koncentrera utbudet av produkter och stärka producenternas ställning. Till branschorganisationen hör förutom producenter också företagare inom förädling, distribution eller handel. Organisationen kan ha som mål till exempel att skapa ett system för förhandlingar och avtal mellan producenterna och livsmedelskedjans övriga företagare för att identifiera och främja gemensamma intressen. Förutom inom frukt- och grönsaksbranschen blev det obligatoriskt för medlemsländerna att godkänna sådana organisationer inom mjölkbranschen våren 2012. För andra produkter kan medlemsländerna godkänna producent- och branschorganisationer på nationell nivå. För organisationerna tillåts vissa undantag från EU:s konkurrensregler.

I och med reformen av EU:s jordbrukspolitik ska det beslutas om alla producentorganisationer måste godkännas av medlemsländerna. I Finland finns nationell lagstiftning om producentorganisationerna inom frukt- och grönsaksbranschen och mjölkbranschen.

Naturprodukter är ekologiska om de samlas inom ett separat godkänt område. Ett naturområde godkänns för insamling av ekologiska produkter om det är sammanhängande och inga gödselmedel eller bekämpningsmedel som inte är godkända för ekologisk odling har använts där under de tre senaste åren före skörden. Av de finska skogsmarkerna, tvinmarkerna och impedimenten uppfyller 99 % dessa villkor. Bekämpning av rotticka samt skogsgödsling är de främsta orsakerna i de fall där produkter som samlas in i naturen inte godkänns som ekologiska. I en europeisk jämförelse når den ekologiskt odlade åkerarealen i Finland knappt upp till genomsnittet, men räknas plockningsområdena med är Finland den obestridliga ettan i fråga om ekologisk areal. Den areal som har

godkänts för ekologisk plockning uppgår i Finland till 75 000 km², dvs. 28 % av landets yta. Emellertid utnyttjas den dåligt: i medeltal plockas bara 0,04 kg bär per hektar. Sedan 2007 har andelen ekologiska bär visserligen stigit. Även svampar och örter från naturen kan godkännas som ekologiska. Certifiering av plockningsområdena upplevs som svår och dyr. För att man ska kunna använda moderna datatekniska verktyg vid certifieringen, kräver väl ett separat utvecklingsprojekt. Ett nytt certifieringssystem kunde leda till nya plockningsområden även utanför Lappland och Kajanaland.

En internationalisering av ekobranschen kan ske genom att turismen eller exporten främjas. Det nya konceptet för exportfrämjande kallat Team Finland ingår i det Verksamhetsprogram för externa ekonomiska relationer som statsrådet godkände 16.5.2012. Ministerierna reserverar de resurser som behövs för Team Finland-nätverkets verksamhet ur anslagen för sin egen verksamhet, och de rapporterar årligen till nätverkets styrgrupp om hur strategin genomförts inom sina egna verksamhetssektorer. I Team Finland-nätverkets verksamhet betonas vikten av att man prioriterar tjänster till små och medelstora företag som eftersträvar tillväxt genom internationalisering. Medlemmarna i statsrådet stödjer exporten och internationaliseringen bland annat genom att ta med företagsdelegationer på lämpliga resor. De får stöd för detta av de organisationer som främjar export och internationalisering (ANM och exportfrämjandeorganisationer, UM och nätverket av finländska representationer utomlands). Mat ger möjligheter och mervärde för utveckling av turismen samt äventyrs- och välmåendetjänsterna. Gårdar med ekologisk produktion kan erbjuda turisttjänster eller så kan andra serviceföretag samt gårdarnas eller producentsamslutningarnas direktförsäljningsställen sälja ekologisk mat. Turistnäringarna kan utvecklas bland annat genom företagsspecifika stöd eller utvecklingsprojekt enligt programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland.

■ Mål

Utbudet av ekologiska produkter ska bli mångsidigare. Att enbart öka arealen räcker inte, utan nya ekologiska produkter måste lanseras på marknaden i enlighet med efterfrågan bland konsumenterna. Målet är att skapa ett sortiment av

ekologiska produkter som möter konsumenternas, storkö-
rens och exportföretagens behov, vilket möjliggör en tredub-
belt större ekomarknad och en hållbar tillväxt av kedjan för
ekologiska livsmedel.

■ Åtgärder:

Rådgivning i livsmedelslagstiftningen och framgångsrika
handlingssätt för småföretagare förbättras systematiskt i
hela landet.

Uppsamling och logistik utvecklas genom ett ökat sam-
arbete mellan producenterna med hjälp av åtgärderna i
programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfin-
land 2014–2020.

Etablering och utveckling av företag som tillverkar ekologis-
ka livsmedel stimuleras med hjälp av åtgärderna i program-
met för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland

Statistikföringen över volymen av ekologisk produktion
utvecklas och produktionen av information om produkt-
strömmar och efterfrågan på produkter ökas.

Det ska skapas ett enklare system för godkännande av
områden för plockning av ekologiska produkter.

Tillgången på ekologiska livsmedel förbättras via handeln och stor- köken

Enligt Statsrådets principbeslut om främjande
av hållbara val i offentlig upphandling av år 2009
ska ekologisk, vegetarisk eller säsongbetonad
mat serveras av statsförvaltningens kök och be-
spisningstjänster minst en gång i veckan senast
från år 2010 och minst två gånger i veckan från
år 2015. Finlands miljöcentral (SYKE) publicera-
de hösten 2012 en rapport om styrmedel för att
stävja klimatpåverkan av boende, persontrafik
och livsmedel (Ohjauskeinoja asumisen, henkilö-
liikenteen ja ruoan ilmastovaikutusten hillintään,
SYKEra 8/2012). I rapporten konstateras i fråga om
livsmedel att igångsättningen av de stödtjänster
som styrmedlen förutsätter (utbildning, informa-
tion, modeller) har varit långsam därför att medel
inte har reserverats i statsbudgeten. Om stödtjän-
terna inte sätts i gång, kan de önskade effekterna
troligen inte uppnås enligt rapporten, åtminstone
inte inom den väntade tidsramen.

Inom miljöministeriets förvaltningsområde fär-
digställdes våren 2012 ett förslag till ett reviderat
program för hållbar konsumtion och produktion
(Vähemmästä viisaammin). Arbetsgruppen som
utarbetade programmet gavs i uppdrag att kon-
kretisera hur de utsläpp av växthusgaser och an-
dra miljöolägenheter som konsumtionen orsakar
ska minskas, hur livskvaliteten ska förbättras och
hur vi ska hitta nya möjligheter att skapa en grön
ekonomi och nya arbetsplatser. För att genomföra
målen i programmet har även konkreta försöks-
projekt startats. En del av dessa anknyter direkt till
maten.

Ett nytt principbeslut om främjande av hållbara
val i offentlig upphandling bereds som bäst i
samband med Kultu-programmet. Målet är att
kök och bespisningstjänster upphandlar ekolo-
gisk, vegetarisk eller säsongbetonad mat som föl-
jer näringsrekommendationerna. Enligt målet är
andelen ekologisk mat i offentliga kök 10 % fram
till år 2015 och 20 % fram till år 2020. I detta sam-
manhang måste tillräckliga rådgivningstjänster
och kontraktsmodeller skapas för dem som sköter
den offentliga upphandlingen. Motiva Oy, som är
rådgivare i hållbar upphandling, arbetar som bäst
med att ta fram en anvisning för upphandling av
livsmedel och bespisningstjänster. Det är viktigt
att upphandling av ekologiska livsmedel är ett av
målen i de kommunala strategierna. Enligt de er-
farenheter som man fått från Sverige uppstår det
inte extra kostnader om man vid övergången till
ekologiska råvaror ser över planeringen av matlis-
tor. Närproducerade råvaror förbättrar den lokala
ekonomin och är en viktig konkurrensfaktor och
imageskapare.

Den gällande lagen om offentlig upphandling
gör det möjligt att beakta miljöaspekter på olika
sätt. Ett av de viktigaste målen med reformen av
EU-lagstiftningen om offentlig upphandling som
pågår som bäst är en tyngre fokusering på miljö-
aspekter och sociala aspekter. Detta ska ske bland
annat så att man tar fram nya föreskrifter som gäl-
ler beaktande av upphandlingarnas livscykelkost-
nader samt så att man klarlägger de möjligheter
som upphandlingslagstiftningen ger när det gäller
att beakta de här aspekterna. Eftersom största de-
len av de livsmedelsförädlade företagen, även av
företagen med ekologisk produktion, är små, ska

det utredas hur företagens möjligheter att delta och få framgång inom den offentliga upphandlingen av ekologiska råvaror ska kunna förbättras.

Rådgivningsenheten för offentlig upphandling, som delfinansieras av arbets- och näringsministeriet, ger upphandlingsenheterna juridiska råd i frågor som gäller upphandlingslagstiftningen kostnadsfritt. Enheten hör till Finlands kommunförbunds organisation. Det har likväl påvisats att det i upphandlingen behövs praktiskt inriktade och konkreta råd om hur och i vilka situationer miljöaspekter, såsom ekologisk livsmedelsproduktion, kan beaktas.

Rådgivning i upphandlingsfrågor är inte tillräcklig. Det ska tas beslut om vilka instanser är den lämpligaste att tillhandahålla rådgivning i dessa frågor. Vidare ska rådgivningen utvecklas så att matens kvalitativa egenskaper, ekologiskhet, näringsvärdet och hållbar konsumtion medräknade, beaktas i rådgivningsarbetet bättre än i dag. Det behövs konkreta anvisningar, så som handböcker, märken och dokumentmallar för att det ska vara enklare och mer attraktivt för offentliga samfund att beakta miljökonsekvenserna vid upphandlingen.

För att främja hållbar upphandling finansierar miljöministeriet en rådgivningstjänst för hållbar upphandling som har startats som ett treårigt pilotprojekt i Motiva Oy:s regi sommaren 2012. Tjänsten utvecklar bland annat upphandlingskriterier och anvisningar för bespisningstjänster tillsammans med de offentliga upphandlingsenheterna samt varuleverantörerna. Resultatet av arbetet inför i en databank.

Det arbete som företagarna inom ekobranschen utför har beviljats stöd ur anslaget för marknadsföring och utveckling av jordbruksprodukter. Ekologisk produktion har redan i flera års tid varit ett av insatsområdena. Med dessa anslag kan också stödjas allmänna säljfrämjande åtgärder. På grund av EU:s riktlinjer för statliga stöd går det inte att lyfta fram varumärken eller produkternas ursprung. Projekten ska vara breda och landsomfattande. Även anslaget för utveckling av livsmedelskedjan har använts för ekobranschens utvecklingsprojekt. Målet är att skapa allt större och resultatgivande sammanhängande uppsättningar projekt. Ekolo-

gisk produktion kommer fortsättningsvis vara ett av insatsområdena vid projektansökan.

I systemet för säljfrämjande åtgärder som delfinansieras av EU är det möjligt att föreslå program som främjar försäljning av ekologiska livsmedel för kommissionen. Med delfinansiering från EU är det möjligt att genomföra större kampanjer än med nationell finansiering. När det gäller arbetet med att reformera detta EU-system som pågår som bäst, föreslår Finland åtgärder som ska underlätta små aktörers deltagande i programmen. Jord- och skogsbruksministeriet uppmuntrar fortsättningsvis aktörerna i ekobranschen att delta i den konsumtions- och avsättningsfrämjande verksamhet som EU delvis finansierar. Sökandena kan använda sig av handboken som ministeriet har finansierat samt vända sig till myndighetsrådgivningen.

■ Mål:

Bättre tillgång till ekologiska livsmedel via handeln och storköken. Andelen ekologisk mat som serveras i statens och statsrådets kök är 10 % senast år 2015 och 20 % senast år 2020. Detta blir möjligt genom utveckling av ett konkurrenskraftigt utbud, en förbättring av upphandlingslagstiftningen och en höjning av upphandlings- och näringskompetensen. De ekologiska livsmedlen blir allmänna såväl i detaljhandeln som i storköken, och vi får en bättre näringsförsörjning.

■ Åtgärder:

Upphandlingslagstiftningen utvecklas och kvaliteten av rådgivningen i upphandlingsprocesserna förbättras och görs mera heltäckande i samarbete med kommunsektorn.

Kommuner uppmuntras att öka andelen ekologiska råvaror i upphandlingarna och att inkludera besluten om främjande av ekologiska livsmedel i strategierna.

Det ska skapas tillräckliga rådgivningstjänster och arbetas fram avtalsmallar för dem som utför offentliga upphandlingar samt utarbetas en upphandlingsanvisning för livsmedels- och bespisningstjänsten.

Konsumenternas och storkökens medvetenhet om produktionsmetoderna vid ekologisk produktion och om ekomärken förbättras.

Målen med programmet, de viktigaste åtgärderna och uppföljningen av programmets effekter till år 2020

MÅL	ÅTGÄRD	EFFEKTIVITETS-INDIKATOR	ANSVARIGA MINISTERIER
ökad ekologisk produktion	för förbindelserna om ekologisk produktion reserveras nödvändiga medel	den ekologiskt brukade arealens andel	JSM
	våra nationella behov beaktas i EU-lagstiftningen särskilt när det gäller att ordna tillsynen	beaktande av Finlands förslag	JSM
	villkoren för investeringsstöd husdjursgårdarnas övergång till ekologisk produktion utvecklas och miljötillståndprocessen lättas	antalet gårdar med ekologisk djurhållning	JSM, MM
	den inhemska produktionen av proteinfoder höjs	självförsörjningsgraden för proteinfoder	JSM
ett mångsidigare utbud av inhemska, ekologiskt producerade livsmedel	rådgivning till småföretag i livsmedelslagstiftningen och framgångsrika handlingsätt ökas	antalet småföretag som förädlar ekologiskt producerade livsmedel	JSM
	uppsamling och logistik utvecklas genom samarbete mellan producenterna	utbudet av ekologiska produkter i storköken	JSM
	främjande av etablering av företag som tillverkar ekologiska livsmedel	antalet livsmedelsproducenter som övervakas av ekotillsynen	JSM, ANM
	statistikföring över produktionsmängden utvecklas och produktion av information om produktströmmar och efterfrågan ökas	omfattning av statistiken	JSM
	sättet att godkänna områden för insamling av ekologiska produkter reformeras	det nya sätten tillämpas	JSM
tillgången på ekologiska livsmedel förbättras via handeln och storköken	upphandlingslagstiftningen utvecklas och upphandlingskompetensen höjs	den ekologiska matens andel i storköken	TEM, YM, STM ja JSM
	konsumenternas och storkökens kännedom om metoderna vid tillverkning av ekologiska produkter och om ekomärken förbättras	kännedomen om ekomärken	JSM, MM

Uppföljning av ekoprogrammets genomförande och effekter till år 2020

Genomförandet av programmet för utveckling av ekobranschen är ett av regeringens spetsprojekt. Det ansluter sig till målet att utveckla konkurrenskraften och samarbetet inom livsmedelssektorn.

Programmet ska genomföras genom allokering av tillgängliga resurser som reserveras i rambesluten för statsfinanserna och i statsbudgeterna. En ny satsning är ett särskilt anslag på 1,58 miljoner euro åren 2012–2015 för planering och genomförande av program för närproducerad och ekologiskt producerad mat. Detta anslag används också till

särskilda stöd som kan ansökas för projekt för närproducerad och ekologiskt producerad mat. Det första var det stöd för projekt i livsmedelskedjan som kunde sökas hösten 2012.

Utfallet av ekoprogrammets mål följs upp regelbundet i styrgruppen för programmen för närproducerad och ekologiskt producerad mat fram till år 2015. Därefter sker uppföljningen i samband med ministeriernas normala uppföljning av verksamheten.

Anteckningar

